

שיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת צו תשע"ט¹

הודאה על הנס ופרסום הנס

לחמי תודה - לפירסום הנס

אחד הקרבנות הנזכרים בפרשה הוא קרבן תודה (ויקרא ז, יא-טו).

על מה באה התודה? - אומר רש"י, "על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים, והולכי מדברות, וחבושי בית האסורים, וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות, שכתוב בהן: יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם, ויזבחו זבחי תודה"^{2,3} (תהלים קז, כא-כב). הרי שאדם שניצל בדרך נס מסכנה שהיה בה, צריך להביא קרבן תודה.

קרבן תודה דומה לקרבן שלמים בכל דיני הקרבנות, פרט לשני דברים שבהם הם שונים:

א' השלמים אינם טעונים לחם, ואילו התודה טעונה ארבעה מיני לחם הבאים עמה⁴ (שם, יא-יג). מכל מין צריך להביא עשרה לחמים (רש"י שם), ובסך הכל הם ארבעים לחמים הבאים עם קרבן התודה.

ב' השלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד (שם, טו), ואילו התודה ולחמה נאכלים ליום ולילה בלבד (שם, טו).

אם ריבתה כל כך התורה בלחמי התודה, למה קיצרה בזמן אכילתם? איך יספיק בעל הקרבן לאכול בזמן קצר כזה קרבן שלם ועוד לחמים רבים כל כך, בלי להתיר מהם מאומה עד הבקר? ["לא יִיָּתֵן מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר" ! (שם, טו)]

ביאר הנצי"ב ב"העמק דבר" (שם, יג), שתכלית קרבן תודה היא "לספר חסדי ה' שגמל עליו" ("העמק דבר"), ולכן ריבה הכתוב בלחם ומיעט בזמן האכילה, וכשרואה בעל הזבח שזבחו אינו נאכל רק ליום ולילה בלבד, הוא מזמין על זבח תודתו אחיו ואוהביו לאכול ולשמוח עמו, וישאלו זה את זה על מה הביא את תודתו, והוא יגיד להם הנסים והנפלאות שעשה עמו ה', וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו ("העמק דבר", ואברבנאל)⁵.

כלומר, התורה ריבתה בלחמי התודה וקיצרה בזמן אכילתם, כדי לגרום לפרסום הנס ברבים.

למה חייב בעל הנס לפרסם את ניסו ברבים?

וצריך להבין: מה ענין פרסום הנס לחובת ההודאה עליו? הרי מצות ההודאה היא מצוה שבלב, שיכיר בטובת ה' ויודה לו, ולמה צריך גם לפרסם את הנס לרבים? מה זה שייך לחובת ההודאה?

אפשר לבאר ענין זה על פי דברי המלבי"ם על הפסוק "מִזְמוֹר לְתוֹדָה, הִרְיֵעוּ לָהּ כָּל הָאֶרֶץ" (תהלים ק, א), שביאר כך: מזמור לתודה - על הודאה של נס. הריעו לה' - שבעת שהוא נוהג על פי הטבע, הרי הוא כמלך הסגור בהיכלו ומנהיג את המדינה ע"י שריו ויועציו. אבל בעת שהוא נוהג על פי נס, הרי הוא כמלך היוצא מהיכלו ומתהלך בין העם להשגיח בעצמו על עניניהם, ואז יריעו כולם תרועה גדולה להמליכו, כמו שנאמר:

כָּל הָעַמִּים תִּקְעוּ כֶּף, הִרְיֵעוּ לְאֱלֹקִים בְּקוֹל רִנָּה (תהלים מז, ב). כלומר, בזמן שרואים הנהגת ה' מחוץ לדרך הטבע, יש בזה התגלות של כבוד ה' בעולם, ודומה למלך היוצא מהיכלו ומתהלך בין העם להשגיח בעצמו על עניניהם. מצב זה גורם לכך, שלא רק בעל הנס חייב להודות לה' על הטובה הפרטית שגמל עמו בדרך נס, אלא גם אחרים חייבים להלל את ה' על עצם הנהגת הנס שהתגלתה בעולם, שבוה רואים בחוש את השגחת ה' בעולם ואת קירבתו לברואיו, שיוצא מהיכלו ומשגיח בעצמו על עניניהם.

לכן לא די לו לבעל הנס שיודה לה' על הנס והטובה שנעשו לו באופן פרטי, אלא צריך הוא גם לפרסם את הנס לרבים, כדי להביא למצב של "הריעו לה' כל הארץ", שכולם יהללו את ה' על הנהגת הנס, "וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו".

למה נסמכה גאולת פורים לגאולת מצרים

גם בפורים חשוב מאד הענין של פירסום הנס. דוקא בגלל שנס פורים הוא נס נסתר, ולא נעשה בו שום דבר החורג מגדר הטבע, לכן חשוב מאד לפרסם שבכל זאת היה כאן נס גדול. הרי בגמרא נחלקו אם עושים פורים באדר הראשון או באדר השני (מגילה ו, ב). להלכה נפסק שעושים באדר השני. אחד הטעמים שנאמרו לזה בגמרא - כדי לסמוך גאולה לגאולה (מגילה ו, ב), גאולת פורים לגאולת מצרים. מה הענין לסמוך גאולה לגאולה? למה לא לעשות את פורים כבר באדר הראשון, משום "אין מעבירין על המצוות"? [שזהו טעמו של מי שסובר שעושים את פורים באדר הראשון].

כנראה שחז"ל חששו, שגאולת שושן תראה כגאולה טבעית. מי שקורא את המגילה בלי מדרשי חז"ל, רק מה שכתוב במגילה, יכול לחשוב שכל המהלך הוא מהלך טבעי, בלי נס ובלי התערבות שמימית. מלך עושה משתה - דבר טבעי ביותר. משתכר ומתקוטט עם אשתו - גם זה טבעי. מציעים לו לקחת אשה חדשה - גם זה טבעי וסביר שמלך יקח לו אשה חדשה. שני אנשים רוצים להתנקש בחיי המלך - גם זה קרה בהיסטוריה, לפעמים הצליח ולפעמים לא. אח"כ קם ראש ממשלה אנטישמי שרוצה להשמיד את היהודים - גם זה לצערנו דבר מוכר. אח"כ הלובי היהודי מצליח להסתדר ולהתגבר על ראש הממשלה האנטישמי - ב"ה, גם זה דבר שיכול להיות. לא רואים שום נס בכל המהלך. הכל נראה טבעי.

לכן צריך לסמוך את גאולת פורים לגאולת מצרים. בגאולת מצרים הרי אין ספק שהיו ניסים. מים נהפכים לדם, צפרדעים קופצות אל תוך התנורים, כינים, ארבה, אין ספק שהכל נס. מכאן יש ללמוד, שגם הגאולה בשושן היתה נס. שמי שגאל אותנו במצרים, הוא זה שגאל אותנו בשושן. הדברים לא קרו מעצמם בלי השגחה מלמעלה. לא "לובי יהודי" ולא שום דבר. רק ידו של הקב"ה עשתה הכל, בשושן כמו במצרים. אלא

את התורה בשעת המלחמה, היה נשאר שוב מקום לטענת אונס, שקבלו את עול התורה מפחד המלחמה. במקום הגיגית שהיתה בסיני, המן וכל שונאי ישראל שנלחמים בהם הם עכשיו הגיגית. לכן הדור קבלוה רק אחרי המלחמה, כשכבר עבר האונס, שאז ברור שהקבלה היא מרצון ולא מאונס. על כן קראו לימים **האלה פורים** - ל"ד ולט"ו, שבהם נחו מאויביהם, ו"לא ליי"ג ול"ד שבהם לחמו באויביהם] - כי דוקא בהם התבררה המדרגה של "קָיְמוּ וְקָבְלוּ", שקבלו את התורה ברצון¹¹, ולא מתוך הכרח וכפיה, ובטלה טענת "מודעא רבה לאוריתא" שהיתה קודם, ועל זה הוא עיקר ההודאה בפורים.

על נסיד שבכל יום עמנו

כפי שהזכרנו, בפורים ההלל הוא נסתר, כי גם הנס היה נסתר. על נס נסתר אומרים הלל נסתר. אבל יש עוד פחות מזה. הגמרא אומרת, "הקורא הלל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף" (שבת ק"ח, ב). מותר לומר את פרקי ההלל (תהלים ק"ג-ק"ח) לשם לימוד, כקורא בתורה, וכן מותר לאמרם דרך תפילה, כשאר פרקי תהלים, אך לאמרם כדי לקיים בהם קריאת "הלל" - אסור, והקוראם לשם "הלל" בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף.

למה זה חירוף וגידוף אם אדם מהלל את ה' בכל יום על הניסים שעשה עמנו? - אחד ההסברים שאמרו בזה הוא שההלל "ניתקן בימים מיוחדים על הנס, לפרסם שהקב"ה הוא בעל היכולת לשנות טבע הבריאה" (מהרש"א על מס' שבת שם), וא"כ האומרו בכל יום, מראה בזה כאילו בכל שעתא מתרחיש ניסא, וכאילו אין הקב"ה "מסדר" עם חוקי הטבע שהוא עצמו יצר, ובכל רגע הוא צריך "לעקם" אותם ולעקוף אותם כדי להוציא את רצונו אל הפועל. מחשבה כזו היא אכן חירוף וגידוף כלפי מעלה ח"ו, שכן הקב"ה יכול בהחלט להנהיג את עולמו ולעשות בו כל אשר חפץ גם במסגרת חוקי הטבע, וכך הוא אכן עושה; רק בעתים מיוחדים שראתה חכמתו ית' לעשות בהם ניסים עשה הקב"ה ניסים, כדי להראות את כוחו, או כדי להראות את חיבתו לישראל, או מסיבות אחרות. אבל לא מפני שח"ו לא יכול היה "להסדר" במסגרת חוקי הטבע (עי' גבורות ה' למהר"ל פרק ס"א, ומשך חכמה עה"ת ויקרא כו, ד).

בפורים אנו מראים שה' יכול להציל אותנו גם בדרך הטבע. בשלשה ימים הדברים מתהפכים מן הקצה אל הקצה. ביי"ג בניסן נשלחו ספרים אל כל מדינות המלך אחשוורוש ובהם פורסמה גזירת המן להשמיד להורג ולאבד את כל היהודים בחודש אדר הבא, ושלשה ימים אחר כך, בט"ז בניסן, כבר תולים את המן על העץ. אח"כ עוד לוקח כמה זמן עד שמבטלים את הגזירה, אבל ראש הצוררים כבר נתלה על העץ. רואים את השגחת ה'. מי שמבין רואה שזהו מעשה ניסים, שאין טבע, כמו שאומר הרמב"ן, "שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם" (רמב"ן שמות יג, טז). כמו שבמצרים אין דבר שהולך בטבע, הכל היה בניסים, כך גם בשושן הכל היה בניסים, וכך בכל יום ויום אצל כל אחד ואחד. "כל דברינו ומקרינו כולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד" (שם). אדם נושם, איך המכונה הזאת בתוכו כל הזמן שואפת אויר ופולטת אויר? מי מפעיל אותה? גם כשאדם ישן, מי מכריח אותו לנשום? - הקב"ה מנהיג את העולם. שום דבר לא קורה מעצמו. כל פעולות הגוף, מחזור

שבמצרים נעשה הדבר בניסים נגלים, ובשושן בניסים נסתרים. צריך לפרסם שהיה כאן נס. לכן סמכינו גאולה לגאולה.

למה אין הלל בפורים?

כפי שהזכרנו, כשהקב"ה עושה נס, צריך בעל הנס להודות על הנס ולפרסמו, כדי שכולם יהללו את ה' על הנהגתו הניסית. והנה בפורים יש הודאה על הנס בתפילת "על הניסים" בברכת הודאה שבשמונה עשרה ובברכת המזון. גם פרסום הנס יש בפורים, בקריאת המגילה, ששם מובא כל המעשה. אבל הלל על הנס - היכן הוא? אם פרסמנו את הנס, למה לא מהללים עליו? למה לא תיקנו לומר הלל בפורים?

שאלה זו נידונה בגמרא, ולפי אחד ההסברים שם, הטעם לזה הוא מפני ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן" (מגילה יד, א). גם לאחר שניצלנו מגזירת המן, נשארנו להיות עבדי אחשוורוש, ולכן איננו יכולים לומר "הללו עבדי ה'" בשעה שנשארנו משועבדים לאחשוורוש.

טעם אחר שאומרת הגמרא הוא, מפני ש"קרייתא זו הלילא" (שם). כלומר, קריאת המגילה היא ההלל של פורים^{7,6}. הרי כל תפקידו של ההלל הוא לספר את נסי ה'! אם כן, בזה שקוראים את המגילה אנו מספרים את נסי ה', שהעמיד לנו את מרדכי ואסתר והושיע אותנו מגזירת המן, ואין צורך בהלל נוסף. למה סמכו חז"ל על סברא זו, ולא תיקנו לקרוא בפורים הלל ממש? ביארו בזה, כיון שנס פורים היה נס נסתר, לא היו ניסים גלויים, לכן גם את ההלל על נס כזה אומרים באופן נסתר. קוראים את מעשה הנס מן המגילה, וממילא מתהלל מזה שמו ית' בלי שהללנו אותו באופן מפורש⁸.

למה לא קבעו את פורים ביום הנס - י"ג באדר?

גם הדבר הגדול שאמרו חז"ל, שבשושן חזרו ישראל וקיבלו את התורה מרצון, "הדור קבלוה בימי אחשוורוש" (שבת פ"א, א), לעומת מתן תורה שהיה באונס, שהיה צריך לכפות עליהם את ההר כגיגית כדי שיקבלו את התורה (שם) - גם זה נשאר בהסתר ולא נכתב במגילה. חז"ל מוסרים לנו על כך בעל פה, אבל בלי חז"ל לא היינו יודעים על כך⁹. גם זה הוא מעיקרי הנס, וגם את זה צריך לפרסם.

לכן הרי קבעו לעשות פורים ב"ד ובט"ו באדר, "בְּיָמִים אֲשֶׁר נָחַו בָּהֶם הַיְּהוּדִים מְאִיבֵיהֶם" (אסתר ט, כב), ולא קבעו לעשותו ב"ג באדר, שבו "נִקְבְּלוּ הַיְּהוּדִים... לְשִׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רָעָתָם" (אסתר ט, ב), ובו היה עיקר הנס וההצלה, "אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְּהוּדִים הַמָּה בְּשָׂנְאֵיהֶם... וַיַּעֲשׂוּ בְּשָׂנְאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם" (שם, א-ה). למה לא קבעו את פורים ביי"ג? החת"ם סופר ענה מה שענה¹⁰, אבל אפשר לומר תירוץ נוסף: אם היו קובעים את פורים ביום הנצחון, היה נראה מזה כאילו השמחה וההודאה לה' היא רק על ההצלה הגשמית שהיתה ביום זה, שניצלנו מגזירת המן הרשע. והרי לא רק על זה אנו מודים לה', אלא גם ובעיקר אנו מודים ושמחים על התוצאה הרוחנית של התשועה, שחזרו וקיבלו את התורה מרצון, שזה היה רק לאחר המלחמה, כשנחו מאויביהם. לכן קבעו את פורים לימי המנוחה, ולא ליום המלחמה.

למה באמת שבו וקבלו את התורה מרצון רק לאחר המלחמה, ולא בשעת המלחמה עצמה? שכן אם היו מקבלים

השיחה נערכה לפי טטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

הדם, עיכול המזון, הברירה הטבעית של המזון בתוך הגוף, כל הדברים שאנו כל כך מורגלים בהם שהם קורים "מעצמם", בלי שאנו מכוונים אותם, באמת הם מעשי ניסים כלם. מעשי ניסים שבדרך הטבע. לכן לא מקריבים עליהם קרבן תודה. אבל להכיר ש"נסין שבכל יום עמנו" - זה ודאי צריך להכיר, ולהודות לה על הניסים שבכל יום.

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [נאמרו של הרב בענין זה פורסם בכתב העת "ירושנתו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' ק"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם אחת בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].
הקשר בין תחילת פרשת צו לסופה לדעת הרב שליט"א: "וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בַד" (ויקרא ו, ג) - "וַיִּקְדַּשׁ אֶת אֶהָרָן אֶת בְּגָדָיו... וְאֶת בְּגָדֵי בָנָיו אֶתוֹ" (שם ח, ל).
קשר נוסף: "הוא העלה על מוקדה... וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדַּח בּוֹ" (שם ו, ב) - "וְהַנֹּתֵר בְּפֶשֶׁר וּבְלֶחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ" (שם ח, לב).
קשר נוסף: "וְזֹאת תֹרַת הַמִּנְחָה... הַנֹּתֵר מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ אֶהָרָן וּבָנָיו... בְּמָקוֹם קָדֵשׁ בְּחֶצֶר אֹהֶל מוֹעֵד" (שם ו, ז-ט) - "בִּשְׂלוֹ אֶת הַבֶּשֶׂר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְשֵׁם תֵּאָכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמַּלְאִים, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר אֶהָרָן וּבָנָיו יֵאָכְלוּ" (שם ח, לא).
2. אמנם "וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תֹדָה" נאמר רק על חולה שנתרפא (תהלים קז, כב) ובשאר השלשה לא נאמר כן, רק נאמר בהם "יודו לה' חסדו וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם", אבל רש"י הבין ש"וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תֹדָה" קאי על כל הנוכרים שם, ומחולה ילפינו לכולם, שכל החייב להודות על הצלתו חייב בקרבן תודה.
3. יש אומרים, שלכן רק בחנוכה תיקנו לומר (בתפילת "על הניסים") "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", מה שאין כן בפורים לא תיקנו לומר "וקבעו ימי פורים אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", כי בפורים היתה ההצלה ממוות לחיים, שעל זה יש כבר חיוב להודות גם בלי קביעת יום הודאה ע"י חז"ל, שהרי כבר הודיע דוד המלך ע"ה ברוח קדשו בספר תהלים שמי שהיה בסכנה וניצל צריך להודות על הצלתו, וכפי שאמרו בגמרא (ברכות נד, ב) שארבעה אלו צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא, ולמדו כן מן הכתוב, שבארבעתם נאמר "יודו לה' חסדו וְנִפְלְאוֹתָיו לְבָנֵי אָדָם", והוה חיוב שכבר נזכר במקרא. משא"כ חנוכה שלא היתה בו הצלה ממוות לחיים, רק הצלה מגזירה רוחנית, זה לא כלול בארבעה שצריכין להודות, וצריך לזה תקנה חדשה, לכן תיקנו לומר "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", כי היתה כאן תקנה חדשה שצריך להודות גם על הצלה כזו.
4. שלושה מיני מצה, ומין אחד חמץ. ומבואר בכמה ראשונים, שלכן נהגו לעשות ג' מצות בליל הסדר, כנגד ג' מיני מצה שבלחמי התורה. שהרי אחד מהחייבים בקרבן תודה הוא היוצא מבית האסורים, כמבואר בהערה הקודמת, ואנו יצאנו מבית האסורים ממצרים, וחייבים בקרבן תודה, וקרוב הפסח הוא בקרבן תודה, והמצה היא כלחמי תודה. [וכנגד המין הרביעי שהוא חמץ לא עושים זכר, כמובין].
5. וכן פירש הרד"ק על הפסוק: "לֶךְ אֲזַבְּחָ וְזָבַח תֹּדָה וְיָבֵשׁ ה' אֶקְרָא" (תהלים קטז, יז), "לך אוזבח זבח תודה - שאודה לך על הזבח, ואקרא לרבים בשם ה', שיהיו עמי בזבח וישמעו הודאתי". עכ"ל. וכן מפורש לכאורה בפסוק שאחרי זה, "וְנִדְרֵי לֵה' אֲשַׁלֵּם נְגִדָה נָא לְכָל עַמּוֹ, בְּחֻצֹת בַּיִת ה' בְּתוֹכֵי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ", משמע שמעיקר החיוב של תודה הוא להודות **ברבים**, "נְגִדָה נָא לְכָל עַמּוֹ", "בְּחֻצֹת בַּיִת ה', בְּתוֹכֵי יְרוּשָׁלַם", ששם מצויים הרבים.
וכן פירש הרד"ק על הפסוק "וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תֹדָה אֶזְבְּחָ לָךְ, אֲשֶׁר נִדְרָתִי אֲשַׁלֵּמָה" (יונה ב, י) - "שאוּדך בקול תודה בתוך קהל, ואזבחה לך זבח תודה כאשר נדרתי".
6. כן משמע ברמב"ם, שקריאת המגילה היא עצמה חשובה כהלל, [דו"ל הרמב"ם]: "שקריאת המגילה היא ההלל" (רמב"ם הלכ' מגילה פ"ג ה"א). אבל בספר המכתם משמע שלא קריאת המגילה עצמה חשובה כהלל, אלא שקריאתה מעוררת לומר הלל, דו"ל ספר המכתם: "שקריאתה של מגילה זוהי הלילא - כלומר, כיון שחייבו בקריאתה ובשמיעתה, הרי זה מביא שיתעורר כשיקרא וישמע דברי האגרת, שיתן שבח והודאה לשם יתעלה". וכן משמע ברש"י, שכתב: "קריאת מגילה שבח הוא, שמפרסמין את הנס, והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא" (רש"י מגילה ד, א ד"ה יזמך כבוד).
7. ועי' "עמק ברכה" (עניני קריאת המגילה אות ג') שכתב שתי נפ"מ למעשה היוצאות מגדר זה.
8. יש המתרצים לפי זה את השאלה, למה אמרו במשנה דרשאי לקרוא המגילה עומד ויושב (מגילה כא, א), והרי מצות קריאת ההלל במעומד (שו"ע או"ח סי' תכ"ב ס"ז), ואם קריאתה זו הלילא, תהוי כהלל ותקרא בעמידה דוקא (שו"ת חת"ס או"ח סי' נ"א ד"ה ויש לעיין). ותירצו, דכיון ד"קריאתה זו הלילא" ענינו לקרוא ההלל באופן של הסתר, לכן קורין את המגילה בשיבה, כדי שיהיה ההלל נאמר בהסתר, בלי שיהיה ניכר שהוא הלל.
9. והטעם שלא נתפרש דבר זה במקרא להדיא, כי לא היה אז מעמד מסויים שבו קבלו את התורה כמו במעמד הר סיני, אלא חז"ל ברוחב דעתם הם שירדו לעומק משמעותם של המאורעות בימים ההם, ומסרו לנו כי בתקופת נס פורים התחולל שינוי פנימי בכללות היחס של עם ישראל אל התורה ועבודת ה', ומתוך כללות האומה עלתה אז קבלת תורה מחודשת. [ונראה דמשום כך כל הענין נלמד רק מדרשא ורמז - "קיימו וקבלו היהודים" (אסתר ט, כז), קיימו מה שקיבלו כבר (שבת פח, א). כי כשם שהנס היה נסתר, כך גם קבלת התורה המחודשת נעשתה בהסתר, ולא באופן גלוי ומפורסם, ולכן גם הביטוי שלה בכתוב הוא בדרך רמז, ולא באופן מפורש].
10. הובאו דבריו בשיחת השבוע שעבר - ויקרא תשע"ט.
11. וכמו שהקדמנו בסיני "נעשה" ל"נשמע", כך הקדמנו בימי אחרונות "קיימו" ל"קבלו". וכן נאמר "וְנִקְבְּלוּ אֶת הַיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת" (אסתר ט, כג), בלשון יחיד, וכן בפסוק "קיימו וקבלו היהודים", הכתיב הוא "קיימו וקבלו היהודים", בלשון יחיד. לרמז שנעשו אגודה אחת כמו במעמד הר סיני שנאמר בו "וַיִּתֵּן יְשׁוּעָא לְגַד הַהָר" (שמות יט, ב), כאיש אחד בלבד אחד (רש"י שם), שזהו תנאי לקבלת התורה (שפת אמת לפורים תרס"א). ועוד אמרו, שבסיני הוסיף משה יום אחד מדעתו (שבת פז, א), וכן בשושן הוסיפה אסתר יום אחד מדעתה - "וַתֵּאָמֶר אֶסְתֵּר, אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנָּתֵן גַּם מִחֹר לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׂוֹשָׁן לַעֲשׂוֹת כְּתָב הַיּוֹם" (אסתר ט, יג).